

בס"ד, י"א כסלו התשפ"ו

זבחים ע"ח – כללי ביטול בתערובות נוזלים, ביטול מין במינו ובשאינו מינו

שאלות:

1. גבי שחט תרנגולת וכמה טיפות דם נפלו לשלולית מים. האם הוא צריך לכסות את הדם שבשלולית?

דין תערובת דם ומים

הגמרא מדייקת בדין המשנה, שאמרה שדם שהתערבב במים כשר אם יש בו "מראית דם".

○ **רבי חייא בר אבא** אומר בשם **רבי יוחנן** שהדין הזה נאמר רק אם נפלו מים לתוך דם. אבל אם נפל דם לתוך מים, כל טיפה וטיפה מתבטלת ברגע שהיא נופלת ("ראשון ראשון בטל"), והתערובת פסולה גם אם בסוף יש לה מראה דם.

○ **רב פפא** מוסיף שלגבי מצוות כיסוי הדם של חיה ועוף, הדין שונה. שם, גם אם נפל דם למים, כל עוד יש בסוף "מראית דם", חייבים בכיסוי. הסיבה היא "שאינו דחוי במצוות": דחוי קיים רק בדבר של קדושה, שפעם שהוא נדחה הוא לא חוזר. אבל במצוות, החיוב בכיסוי חל על הדם, ואפילו אם הוא "נדחה" רגעית כשהתבטל במים, הוא חוזר ו"ניעור" כשהצטבר מספיק דם כדי לתת מראה.

2. לאהרון השף התערבב בטעות בשר נבלה, עם בשר כשר. האם בשר הנבלה בטל ברוב?

תערובת איסורים וכללי ביטול

הגמרא עוברת לדון בדין של תערובת איסורים,

○ **ריש לקיש**: אמר שאם אדם בלל יחד כזית בשר פיגול, כזית בשר נותר וכזית בשר טמא, ואכל את התערובת – הוא פטור ממלקות.

○ **ההסבר (לפי רש"י)**: שהסיבה היא שתוך כדי לעיסה, בהכרח נוצר חוסר שוויון בין החלקים, ומיעוט של איסור אחד מתערבב ברוב של איסור אחר ומתבטל בו. כתוצאה מכך, שיעורו של האיסור שהתבטל פוחת מכזית. מכיוון שאי אפשר לדעת איזה איסור נשאר בשיעורו ואיזה התבטל, לא ניתן להתרות באדם באופן ודאי (למשל "אל תאכל פיגול!"), כי אולי דווקא הפיגול הוא זה שהתבטל. התראה כזאת היא "התראת ספק", ולכן הוא פטור ממלקות.

○ **שלוש המסקנות מדברי ריש לקיש**: הגמרא לומדת מדבריו שלושה כללים:

1. **איסורים מבטלים זה את זה**: גם איסור יכול לבטל איסור אחר ברוב.

2. **"נותן טעם ברוב" (טעם כעיקר) הוא לא דין מהתורה**: הכלל שאוסר תערובת אם יש בה "טעם" של האיסור (אפילו אם הוא מיעוט) הוא רק מדרבנן. אילו היה מהתורה, היה צריך להתחייב כאן מלקות, כי אז לא היה מתקיים ביטול ברוב – איסור אחד היה נותן טעם בחברו ואוסר אותו, ולא היינו צריכים שיעור כזית.

3. **"התראת ספק" היא לא התראה**: התראה שהיא לא ודאית לגבי העבירה המדויקת לא נחשבת להתראה מחייבת.

○ **רבא** מקשה על המסקנה השנייה (של טעם כעיקר) מדין של חלה. הוא מביא משנה שלפיה עיסה שעשויה מחיטה ואורז, חייבת בחלה אם יש בה "טעם דגן", אפילו אם רוב העיסה הוא אורז. יותר מכך, באותה עיסה ניתן לצאת ידי חובת אכילת מצה בפסח, שהיא מצווה מהתורה! מכאן מוכח ש"טעם" כן קובע מהתורה.

○ הגמרא מתרצת **שריש לקיש** אמר את דבריו רק על תערובת של **מין במינו** (כמו פיגול ונותר), שבה אין טעם ברור, ולכן הולכים לפי רוב. **אבל** בתערובת של **מין בשאינו מינו**, גם **ריש לקיש** מודה שהולכים לפי טעם, והוא אכן מהתורה.

3. רועי הטביל כוס במקווה, שנשאר בה מי סודה. האם הטבילה כשרה?

המשך הדיון על כללי ביטול: מין במינו ומין בשאינו מינו

לאחר שהגמרא תירצה שיש להבחין בין תערובת "מין בשאינו מינו" (שבה הולכים לפי טעם) לתערובת "מין במינו" (שבה הולכים לפי רוב), הגמרא מקשה על עצם החילוק הזה.

○ הגמרא מקשה: למה שלא נשער גם "מין במינו" כאילו היה "מין בשאינו מינו", ולא נבטל אותו ברוב? כמו במשנה שלנו: שאמרה שדם קורבן שהתערבב ביין. "רואין אותו (כלומר את היין) כאילו הוא מים". כלומר, משערים את היין כאילו הוא מים, ואם הדם היה נותן צבע במים האלו, התערובת נחשבת דם וכשרה למתן דמים.

▪ הגמרא מנסה לדחות ולומר שהכוונה הפוכה – ש"רואים את הדם כאילו הוא מים" כלומר לא דם כשר (כי לא ניתן לאמוד את שינוי המראה של דם בתוך היין) ולכן הוא בטל. הגמרא דוחה את זה, כי אם ככה היה מספיק לומר "הדם בטל ביין ברוב".

○ הגמרא גם מביאה ברייתא להוכיח שאומרים דין 'רואין' בביטול מין במינו,

▪ הברייתא מדברת על דלי טמא שיש בו יין לבן או חלב, ורוצים להטביל אותו במקווה כמו שהוא.

▪ **לדעת רבי יהודה**: "רואין" את היין הלבן כאילו היה יין אדום. ורק אם מי המקווה שנכנסו לדלי היו מחלישים את צבעו האדום המשוער – הדלי טהור.

▪ הגמרא דוחה את ההוכחה ומוכיחה מברייתא שזו מחלוקת תנאים, ו**חכמים** חולקים על **רבי יהודה** וסוברים שב"מין במינו" הולכים לפי רוב. הגמרא, שאמרה "מין במינו ברובא", פוסקת כשיטת **חכמים**.

○ **סתירה בשיטת רבי יהודה**: הגמרא מקשה על דברי **רבי יהודה** עצמו ממשנה אחרת, בענין דלי טמא שהטבילו במקווה:

▪ אם הדלי מלא ברוק סמיך, הוא חוצץ והטבילה פסולה.

▪ אם הוא מלא במי רגלים, הם נחשבים כמים, ומספיקה השקה למי המקווה כדי שהמים יתחברו והטבילה תהיה כשרה. (כמו שעושים במקוואות בימינו)

▪ **אבל**, אם הוא מלא במי חטאת (שהם אב הטומאה), הם צריכים ביטול ברוב מי מקווה כדי שהטבילה תהיה כשרה.

▪ **הסתירה**: מצד אחד, **רבי יהודה** הוא התנא שמשמש בכלל המחמיר "רואין" (כפי שראינו בברייתא של יין לבן). מצד שני, במקרה של מי חטאת (שהוא "מין במינו" עם מי מקווה), הוא מסתפק בביטול ברוב ולא מחמיר להשתמש בכלל "רואין"!

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

אביי מתרץ את הסתירה: רבי יהודה עצמו אכן סובר שב"מין במינו" הולכים לפי רוב (כמו במי חטאת). כשהוא מחמיר ומשתמש בכלל "רואין" (כמו ביין לבן), זה משום שהוא הביא את דעת רבו "משום רביה" – רבן גמליאל. הגמרא מביאה ברייתא שבה רבן גמליאל אומר ש"אין דם מבטל דם", כלומר, במין במינו אין ביטול כלל, ורש"י מסביר שלכן הגיוני שהוא זה שמחמיר גם בדין "רואין" במין בשאינו מינו.

הגמרא תמשיך לדון בסתירה הזו בדף הבא ותביא את התירוץ של רבא.